

СТАНОВИЩЕ

От доц. Хариета Емануилова Манолова, д.м., Медицински университет - София, Медицински факултет, Катедра по психиатрия.

За дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ направление „психология“ научна специалност „Медицинска/клинична психология“ с автор Весела Светославова Кръстева - Симеонова и тема: „Личностни детерминанти на обесивно-компулсивни феномени в юношеска възраст“.

Обесивно-компулсивното разстройство (ОКР) не се счита за значимо инвалидизиращо заболяване (разпространение от 1.1% до 1.8% in DSM-5, 2013), но от клиничната практика се знае, че обесии и компулсии може да има през различни периоди от живота като особено благоприятна е възрастта около 5 г., както и юношеството, поради някои особености на тези два възрастови периода и естествената връзка между тях. Същевременно разстройството протича мъчително – отнема обективно време за сметка на обичайните занимания, изисква усилия и е изтощително като не рядко води до трайна дезадаптация и отпадане от социалния живот. Макар че не застрашава пряко живота, засяга неговото качество, без значение дали пациентите са критични към пресилеността или дори абсурда на обесивно-компулсивната си продукция. В литературата се посочва по-рядко дебют на ОКР в детството, макар че е възможно по-рядко да се диагностицира като такова поради редица причини (отнасяне към други по-обща и/или чести диагнози за детската възраст, затруднена осъзнатост и вербализация на симптомите от малките деца, отдаване на естественото чувство за омnipotentност и др.). Както се потвърждава и от това изследване, проявите на обесивно-компулсивни феномени през юношеството не са никак редки и заслужават специално внимание. Знанието за обесивно-компулсивната проблематика в здравата популация има значение не само за информираното търсене на помощ от страна на самите юноши и техните близки, но би могло да допринесе за някои находки, свързани с етиологията и патогенезата на разстройството.

Дисертацията представлява теоретико-емпирично изследване и се състои от две глави с добавени към тях увод, заключение, библиография и изнесени обобщено таблици и фигури. Резултатите и анализът са илюстрирани с 12 фигури и 22 таблици.

Използваната литература обхваща 152 заглавия, от които 16 на български, 8 на руски, 4 на немски, 1 на френски и 119 на английски език с включени 4 електронни публикации.

Интерес представлява лонгитюдният дизайн на изследването, където чрез тест-ретест се установява времевата константност на obsесивно-компулсивните феномени. Въпреки, че се акцентира върху една основна методика (Ванкувърски въпросник за obsесии и компулсии - VOCI), интерес представлява сравнението с признати и наложени в практиката други свързани инструменти (PSWQ; WBSI; OBQ; CES-D, Скала за социална фобия, инспирирана от Mini-SPIN; Скали за оценка на три личностови разстройства от CATI), чрез които се изследват личностните детерминанти на obsесиите и компулсиите. Добавена е и малка допълнителна скала „Подреждане“ към VOCI, инспирирана от SOAQ, което наред с някои други корекции по айтемите повишава чувствителността на инструмента и обогатява неговите качества. Факторният анализ също поставя редица въпроси, свързани с факторната структура на въпросника, обект на бъдещи изследвания като се възприема 4-факторно решение, където резултатите показват най-добро равнище на вътрешна съгласуваност. Липсата на използваните методики изнесени в „Приложение“ затруднява проследяването на брилянтната технологията на изследването и съдържанието на айтемите, въпреки че дисертантът цитира голяма част от тях в подкрепа на анализа на резултатите и интерпретациите, които дава. Впечатление прави и немалката извадка изследвани лица (344 на първи етап и 319 на втори етап като при 247 тест-ретест се припокриват). Сложността на попълване на подобен самооценъчен въпросник предполага по-голяма диференцираност на изследваните лица, което обяснява подбора на елитни училища, но и ограничава възможностите за приложение на методиката в общата популация. Обект на бъдеща работа ще бъде и съгласуваността на VOCI с DSM-5, където съществуват промени в частта OCD, както и по отношение на търсената връзка с цитираните в изследването три личностови разстройства.

Авторът допуска стабилност на obsесиите и компулсиите във времето, което се доказва от устойчивите им нива при теста и ретеста като се адаптира в български условия въпросник с широк спектър на оценяваните obsесивно-компулсивни феномени (VOCI), който може да се използва като скрининг и идентифициране на тази симптоматика в юношеска възраст. Втората хипотеза, която изследва наличието на личностни детерминанти на obsесиите и компулсиите също намира своето доказателство като това има голямо значение за изработването на превенционни

програми в училище, насочени към рисковите юноши, както и за психологическото консултиране на юноши и техните семейства. Резултатите от Корелационния, както и от Регресионния анализ, показват наличието на известно „отделяне“ и тенденции за обособяване на „Трупането“ като отделна диагностична категория, различна от ОКР, което се коментира и от други автори и заслужава внимание при бъдещи по-мощни проучвания.

Интерес представлява и теоретичното проследяване на развитието на знанието за обесивно-компулсивната проблематика в първата глава на дисертацията, както и акцентът върху възникването и развитието на ОКР през детството и юношеството. Съдържателният анализ на емпиричния материал поставя редица въпроси, които дават възможност за бъдещи изследвания по темата, както в юношеството, така и в по-малката възраст.

В заключение искам да обобщя, че представеният труд засяга актуална проблематика и разкрива множество перспективи за изследователска работа. Практическата стойност на работата се състои не само в българската адаптация на нов метод за юношеска възраст, който може да се прилага в други изследвания, свързани с темата, но и дава възможност за разгръщане на система от мерки в училище, насочени към повишаване на информираността и разкриването на рискови групи. Т.е. VOCI може да служи за скрининг и отваря място за дискусии с юношите като дава възможност за своевременно разкриване и насочване на засегнатите към специализирана помощ и подкрепа. Освен това изследването на юношите на „входа“ и на „изхода“ на подобна превенционна програма в училище, може да оцени ефекта ѝ, както и да служи за източник на теми, които юношите споделят, че ги вълнуват.

Предвид научните достойнства на представения труд, демонстрираната компетентност и практическа приложимост на получените резултати, давам положителна оценка на дисертационния труд и предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на Весела Светославова Кръстева-Симеонова образователната и научна степен „ДОКТОР“.

София

Член на Научното жури:

27.02.2015г.

Доц. Хариета Манолова, д.м.